

Dědění

Požadavek „odkázanosti“ dědice „výživou“ na zůstavitele je splněn vždy tehdy, kdy zůstavitel, i bez ze zákona vyplývající povinnosti, buď zcela zajišťuje pokrytí všech potřeb výživy dědice nebo se na pokrytí těchto potřeb, alespoň významnou měrou, podílí.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 3233/2009, ze dne 27.10.2010)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobců a) nezl. O. N, zastoupeného opatrovníkem J. P., obou zastoupených JUDr. T.U., advokátem se sídlem v P., proti žalovaným 1) L. K, 2) J. K., oběma zastoupeným JUDr. J. T., advokátem se sídlem v P., a 3) E. N., zastoupené Mgr. V. Z., advokátem se sídlem v P., o určení dědického práva, vedené u Okresního soudu v Pardubicích pod sp. zn. 11 C 54/2006, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 20. května 2008, č. j. 22 Co 67/2008-248, tak, že rozsudek krajského soudu se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobou podanou u Okresního soudu v Pardubicích dne 15.2.2006 se žalobci domáhali určení, že „jsou dědici zůstavitele R. K, zemřelého 17.10.2004. Uvedli, že „v rámci projednávání dědictví po R. K. na jednání u soudního komisaře dne 17.1.2005 se účastníkům řízení poučení o zákonném vymezení možného okruhu dědiců dle ustanovení § 474 občanského zákoníku“; že „na základě toho paní E.N. prohlásila, že ve společné domácnosti se zůstavitelem žily i její děti O. N. a J. N. tak, jako by byly dětmi zůstavitele, a to od roku 1995“; že „přestože otec dětí pan M. N. platil na děti výživné, zůstavitel se na výživě těchto dětí podílel“; že „zůstavitel jako zaměstnavatel paní E. N., matky žalobců, vytvářel flexibilní pracovní podmínky, zejména po stránce pracovní doby, a umožňoval tak zajišťovat veškeré potřeby dětí v době nemoci, školního volna, návštěv lékaře, kontaktů se školou apod.“; že zůstavitel „žalobce v případě potřeby dovezl na zájmové a sportovní kroužky, s dětmi se i učil (především dějepis, matematiku a fyziku), ale především o víkendech, kdy společně podnikali výlety na kolech, jezdili na chatu k přátelům, na společné dovolené“; že „tyto akce hradil vždy zásadně zůstavitel, stejně jako i sportovní vybavení pro děti“; že „se zůstavitelem oba žalobci žili po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a byli na něho odkázáni výživou“; že „rodiče zůstavitele pan L. K. a paní J. K. na jednání dne 17.1.2005 dědické právo spolužijících osob nezpochybnili“; že „jelikož nyní žalovaní 1) a 2) výše uvedené skutečnosti ohledně faktického soužití žalobců a zůstavitele v zastoupení své dcery popírají, bylo žalobcům usnesením Okresního soudu v Pardubicích ze dne 22.12.2005, č.j. D 1730/2004-254, uloženo, aby ve lhůtě jednoho měsíce od nabytí právní moci tohoto usnesení podali u Okresního soudu v Pardubicích žalobu na určení, že jsou dědici zůstavitele“.

Okresní soud v Pardubicích rozsudkem ze dne 30.11.2007, č.j. 11 C 54/2006-183, určil, že „žalobci O. N. a J. N., jsou dědici zůstavitele Romana Kašpara, zemřelého 17.10.2004 (výrok I.); že „žalovaní 1) a žalovaný 2) jsou povinni společně a nerozdílně nahradit žalobcům náklady řízení ve výši 14.126,- Kč k rukám jejich zástupce“ (výrok II.) a že „žalobci a žalovaný 3) nemají proti sobě právo na náhradu nákladů řízení“ (výrok III.). Vycházel ze závěru, že „existují zjištěné okolnosti svědčící v souzené věci pro závěr, že nejméně po dobu jednoho roku před smrtí zůstavitele žili oba žalobci s

žalovanou 3) a zůstavitelem ve společné domácnosti, ona vedla se zůstavitelem společnou domácnost, o kterou spolu s ním pečovala (nešlo o občasnou výpomoc) a oni byli odkázáni výživou na zůstavitele“; že „na tomto závěru nic nemění skutečnost, že zůstavitel nebyl z rozhodnutí soudu povinen o nezletilé pečovat ani poskytovat jim výživu, neboť tak fakticky ve společensky žádoucím rozsahu činil, když za nepodstatné považuje soud to, že zůstavitel a matka nezletilých měli každý svůj účet, vzájemně neměli na účty přístup a že s podstatnou částí finančních prostředků z podnikání nakládal zůstavitel samostatně, což v případě, že nevzniká společné jmění manželů, není překvapivé“; že „vyživovací vztahy (poskytování výživy) jsou sice majetkové povahy, ale obsahují v sobě určité specifické znaky osobní povahy, jimiž se odlišují od majetkoprávních vztahů a z tohoto důvodu jsou upraveny v zákoně o rodině“; že „výživou je nutno i pro potřeby § 474 obč. zák. chápat uspokojování základních potřeb k výživě v užším smyslu, ale i uspokojování potřeb ostatních jako je ošacení, bydlení, potřeby kulturní, vzdělávací, rekreační, sportovní, zájmové apod.“; že „jde o opatřování všech životních potřeb nutných pro všestranný tělesný a duševní rozvoj odůvodněných požadavky na kvalitní život kulturního člověka“; že „nepochybně je nutno uvažovat míru potřeb a současně i konkrétní jejich hranici“; že „uspokojování jen elementárních hmotných potřeb (jídlo, bydlení apod.) je výrazem omezených možností“; že „odůvodňují-li to možnosti toho, kdo výživu fakticky poskytuje, a současně potřeby toho, komu je poskytována, pak vynakládání dalších prostředků důležitých pro všestranný rozvoj osoby (zájmy, záliby, vzdělání, povolání apod.) je jako součást výživy vysoce žádoucí“; že „není názoru, že výživa dle § 474 obč. zák. a výživa dle § 85 zák. o rodině jsou obsahově pojmy odlišné v tom smyslu, že pojem pro účely dědické posloupnosti je užší“; že „naopak je názoru, že pojmy jsou si obsahově blízké“ a že „jestliže byla před smrtí zůstavitele poskytována žalobcům výživa ve společensky žádoucím rozsahu odpovídající jejich všestranným (individuálním i ve vztahu k jejich budoucnosti) potřebám a v důsledku smrti sice nenastane stav jejich hmotné nouze (podmínka dle názoru prvního žalovaného), ale v důsledku ztráty toho, kdo výživu skutečně poskytoval, se rozsah výživy zúží tak, jak je to v daném případě, je dán důvod § 474 obč. zák.“.

K odvolání žalovaných 1) a 2) Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 20.5.2008, č.j. 22 Co 67/2008-248, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že „žaloba o určení, že žalobci jsou dědici zůstavitele R. K., zemřelého 17.10.2004, se zamítá“ a že „žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů za řízení před okresním soudem“ (výrok I.); současně rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II.). Uvedl, že „bylo prokázáno, resp. bylo nesporné, že žalobci mají oba rodiče, že pokrevnímu otci žalobců M. N. byla soudně upravena vyživovací povinnost vůči žalobcům (naposledy rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 10.6.2003, č.j. 14 P 329/96-113, kterým bylo otci vyměřeno výživné ve výši 2.000,- Kč měsíčně pro nezletilého O. a ve výši 2.300,- Kč měsíčně pro nezletilého J.)“; že „otec v období od července 2003 do října 2004 poukazoval výživné žalobcům nepravdělně, leč svým povinností dostal ještě nad rámec soudem stanoveného výživného“; že „otec doplňoval plnění své vyživovací povinnosti vůči žalobcům jednak při styku hrazením jejich potřeb a dále příležitostným běžným a peněžním plněním“; že „v období let 2003 a 2004 (tedy i v rozhodné jednorozhodné době předcházející smrti zůstavitele) byla výdělčinná i matka žalobců (třetí žalovaná), která dle skutkových podkladů obsažených ve spisech dosahovala v období od října 2003 do října 2004 průměrného čistého měsíčního výdělku ve výši 17.859,- Kč“; že „je nepochybné, že zůstavitel saturoval potřeby žalobců, a to zřejmě i s ohledem na kvalitu vztahů k třetí žalované i k nim samotným a se zřetelem na velmi dobré hmotné zajištění, na nadstandardní úrovni“; že „odchod zůstavitele se z hmotného hlediska nepříznivě promítl do životní úrovně žalobců“; že „tyto zřejmě nesporné skutečnosti přesto nemohou založit dědický titul žalobců“; že „žalobci měli a mají rodiče, v jejichž schopnostech a možnostech bylo uspokojování potřeb žalobců“; že „stav odkázanosti žalobců na zůstavitelově výživě by mohl být zachován jen tehdy, pokud by rodiče žalobců nebyli objektivně schopni výživné poskytovat (ani jejich majetkové poměry by poskytování výživného neumožňovaly), tedy byli by sami sociálně potřebnými“ a že „odkázanost výživou na zůstavitele je nutno rozumět

stav výlučného napojení spoluzijící osoby na výživu zůstavitele, potažmo situaci, kdy zde neexistuje jiná osoba, která by měla za povinnost přispívat na její výživu“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalobci dovolání. Uvedli, že „nesouhlasí s právním názorem odvolacího soudu na výklad zákonné podmínky odkázanosti výživou na zůstavitele“; že „stanovisko krajského soudu, že odkázaným výživou na zůstavitele je pouze ten, kdo je ve stavu hmotné nouze a vůči němuž není jiná osoba zavázána plněním vyživovací povinnosti, je názorem značně zužujícím, který nemá oporu v hmotném právu“; že „pojem výživa nelze klást do roviny se zákonnou vyživovací povinností, výživa představuje daleko širší škálu plnění, nejen finanční“; že „právě takovouto výživu ve vlastním slova smyslu zůstavitel R. K. oběma nezletilým žalobcům poskytoval a zajišťoval“; že „díky R. K. se dostávalo žalobcům výživy, kterou od svého otce nemohli očekávat“; že „uváděná mzda matky byla ovlivněna jejím vztahem k R. K., takže i z tohoto pohledu lze hovořit o odkázanosti výživou“; že „zůstavitel v podstatě plnil to, co M. N. zanedbával, právě díky výživě realizované zůstavitelem byl žalobcům zajištěn jejich všestranný rozvoj“; že „přijetí právního názoru krajského soudu, že v případě trvajících vyživovací povinnosti pokrevního otce nemůže nastat stav odkázanosti výživou, fakticky znemožňuje dědění v druhé zákonné skupině těm osobám, jejichž otcům bylo stanoveno výživné“; že „to, zda byl naplněn stav odkázanosti výživou, je nutno posuzovat individuálně v jednotlivých případech, nelze paušálně a obecně vyslovit, že situace odkázanosti nemůže nastat už jenom proto, že existuje zákonná vyživovací povinnost“. Navrhli, aby Nejvyšší soud České republiky zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaný 1) uvedl, že rozhodnutí odvolacího soudu je správné a navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky dovolání žalobců zamítl.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) věc projednal podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 30.6.2009 (dále jen „o.s.ř.“), neboť dovoláním je napaden rozsudek odvolacího soudu, který byl vydán před 1.7.2009 (srov. Čl. II bod 12 zákona č. [7/2009](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., ve znění pozdějších předpisů a další související zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnými osobami (účastníky řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal dovolací soud napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzovaném případě zjištěno, že v dědickém řízení po R. K., zemřelém dne 17.10.2004 (dále též jen „zůstavitel“), bylo mezi účastníky sporné, zda žalobci jsou zákonnými dědici zůstavitele jako osoby spoluzijící ve smyslu ustanovení § 474 odst. 1 obč.zák. Okresní soud v Pardubicích usnesením ze dne 22.12.2005, č.j. D 1730/2004-254, odkázal žalobce, jejichž právo se mu jevílo jako méně pravděpodobné, k podání žaloby na určení jejich dědického práva (§ 175k odst. 2 o.s.ř.). Z obsahu spisu současně vyplynulo, že otci žalobců byla rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 10.6.2003, č.j. 14 P 329/96-113, stanovena vyživovací povinnost částkou 2.000,- Kč měsíčně ve vztahu k žalobci a) a 2.300,- Kč měsíčně ve vztahu k žalobci b).

Podle ustanovení § 474 odst. 1 obč. zák. nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé skupině manžel, partner, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.

Podle ustanovení § 474 odst. 2 obč. zák. dědici druhé skupiny dědí stejným dílem, manžel nebo partner však vždy nejméně polovinu dědictví.

Podle ustanovení § 115 obč. zák. domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.

Společnou domácností ve smyslu ustanovení § 115 a 474 odst. 1 se rozumí soužití dvou nebo více fyzických osob, které spolu žijí trvale a které společně uhrazují náklady na své potřeby. Společná domácnost zpravidla předpokládá společné bydlení v jednom nebo více bytech (k naplnění jejích znaků proto nepostačují např. občasná návštěvy); výjimka z tohoto pravidla je možná jen tehdy, jde-li o dočasný a přechodný pobyt jinde z důvodu léčení, návštěvy příbuzných, výkonu práce apod. Jde o spotřební společenství trvalé povahy, a proto společnou domácnost představuje jen skutečné a trvalé soužití, v němž její členové přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb (nepostačuje např. jen příležitostná výpomoc v domácnosti, společné trávení dovolených apod.) a v němž společně a bez rozlišování hospodaří se svými příjmy. Spolužijící fyzická osoba musí žít ve společné domácnosti tak, jako by byla členem rodiny; vyžaduje se, aby pečovala o společnou domácnost (obstaráváním domácích prací, udržováním pořádku v bytě, obstaráváním prádla a údržby šatů, přípravou jídla apod.) nebo poskytovala prostředky na úhradu potřeb společné domácnosti nebo aby byla odkázána výživou na zůstavitele (srov. např. rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 9.3.1967, sp. zn. 5 Co 54/67, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 12, ročník 1968; zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 10.6.1982, sp. zn. Cpj 163/81, uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod poř. č. 34, ročník 1982; rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20.2.2002, sp. zn. 26 Cdo 463/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 44, ročník 2002; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.1.2002, sp. zn. 21 Cdo 436/2001; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.8.2008, sp. zn. 21 Cdo 29/2008; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2009, sp. zn. 21 Cdo 1622/2008).

V posuzovaném případě dovolatelé namítají nesprávnost interpretace zákonného požadavku odkázanosti dědice výživou na zůstavitele ve smyslu ustanovení § 474 odst. 1 obč.zák.

Již v minulosti bývalý Nejvyšší soud ČSR dovodil, že odkázanost výživou nemusí vyplývat z vyživovací povinnosti podle zákona o rodině, ale může být také faktická; že není podstatné, zda zůstavitel měl právní povinnost výživné poskytovat, že je ovšem nezbytné, aby hradil alespoň převážně osobní potřeby odkázané osoby (odkázaných osob) a aby tyto osoby neměly jiné zdroje k úhradě svých potřeb (srov. zprávu bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 10. 6. 1982, Cpj 163/81, uveřejněnou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 34, ročník 1982). Z obdobných závěrů vycházela i dosavadní právní doktrína (srov. např. Mikeš, J., Muzikář, L.: Dědické právo, 2. vydání, Linde Praha 2005, str. 46).

Z uvedených závěrů lze i v současnosti vycházet, nicméně z hlediska obecné interpretace ustanovení § 474 odst. 1 obč. zák., i v kontextu posouzení konkrétního případu, je nezbytné upřesnit, že požadavek „odkázanosti“ dědice „výživou“ na zůstavitele je splněn vždy tehdy, kdy zůstavitel, i bez ze zákona vyplývající povinnosti, buď zcela zajišťuje pokrytí všech potřeb výživy dědice nebo se na pokrytí těchto potřeb, alespoň významnou měrou, podílí (samozřejmě minimálně po dobu zákonem požadované existence soužití ve společné domácnosti); v druhém popsaném případě pak není rozhodné jakým způsobem a z jakého (právního) důvodu jsou zbývající potřeby výživy dědice pokryty (k tomu srov. též rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29.3.1970, sp.zn. 3 Cz 11/1970, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 26, ročník 1971). Otázka „významnosti“ míry, s jakou se zůstavitel podílel na výživě dědice, pak bude vždy otázkou posouzení konkrétních okolností daného případu.

Z výše uvedeného je zřejmé, že závěry odvolacího soudu, o které výhradně opřel své dovoláním napadené rozhodnutí, že „stav odkázanosti žalobců na zůstavitelově výživě by mohl být zachován jen tehdy, pokud by rodiče žalobců nebyli objektivně schopni výživné poskytovat (ani jejich majetkové poměry by poskytování výživného neumožňovaly), tedy byli by sami sociálně potřebnými“; že

„odkázaností výživou na zůstavitele je nutno rozumět stav výlučného napojení spoluzijící osoby na výživu zůstavitele, potažmo situaci, kdy zde neexistuje jiná osoba, která by měla za povinnost přispívat na její výživu“, nejsou správné.

Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu jako nesprávný zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o.s.ř.) a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta první o.s.ř.).

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výdělků \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)